

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

זמן קרבן תמיד של בין הערביים

(נ"ח א') משנה: תמיד (של בין הערביים) נשחט בשמונה ומחצה, וקרב בתשע ומחצה (גמר הקרבנות, מפני שהיו שוהים שעה בהפשטה והדחה וניתוח והקטרת אימוריו).

(המשך משנה): בערבי פסחים (מקדימים שחיטתו משום שצריך לשחוט הפסח אחריו) נשחט בשבע ומחצה, וקרב בשמונה ומחצה. בין (כשחל ערב פסח) בחול, בין בשבת.

(המשך משנה): חל ערב פסח להיות בערב שבת (צריכים להקדים יותר משום שצריך לשחוט הפסח אחריו ולהספיק לצלותו מבעוד יום) נשחט בשש ומחצה, וקרב בשבע ומחצה. והפסח אחריו.

מנא הני מילי?

(מסיק) אמר רבא: (כולה תקנתא דרבנן היא, דמדאורייתא) מצותנו דתמיד משינטו צללי ערב (משעה שש ומחצה). הלכך, בשאר ימות השנה דאיכא נדרים ונדבות, דרחמנא אמר "וְהִקְטִיר עֲלֶיךָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים", ואמר מר: עליה (על תמיד של שחר, לאחריה) השלם (הקרבנות) כולם (ולא תשלמם על תמיד הערב, שלאחר תמיד הערב לא תקריב קרבן), מאחרין ליה תרתי שעי, ועבדינן ליה בשמונה ומחצה. בערבי פסחים, דאיכא (קרבן) פסח אחריו, קדמינן ליה (לתמיד) שעה אחת ועבדינן ליה בשבע ומחצה. חל ערב פסח להיות ערב שבת, דאיכא נמי צלייתו דלא דחי שבת, מוקמינן ליה אדיניה בשש ומחצה.

תנו רבנן: כסידורו (של תמיד) בחול כך סידורו בשבת, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: כסידורו בערב פסח. מאי קאמר?

(נ"ח ב') (וביירו אביי ורבא דפליגי בערב פסח שחל בשבת¹. ונדחו דבריהם. ומסיק) אלא אמר רבה בר עולא, הכי קתני: כסידורו בחול דעלמא (כל ימות החול בשמונה ומחצה), כך סידורו בשבת דעלמא (בשבתות של כל השנה), דברי רבי ישמעאל². רבי עקיבא אומר: (כל שבתות השנה הוא נשחט בשבע ומחצה) כסידורו בערב הפסח דעלמא, כך סידורו בשבת דעלמא (דלא גזרין משום חול).

ומתניתין דקתני (בערב פסח תמיד נשחט בז' ומחצה) בין בחול בין בשבת, דברי הכל היא.

שיטות הראשונים

זמן תמיד של בין הערביים: כתב הרמב"ם, "תמיד של בין הערבים - שוחטין אותו משאריה הצל ויכר לכל שהאריה, והוא משש שעות ומחצה ומעלה, עד סוף היום. ולא היו שוחטין אותו בכל יום אלא בשמונה שעות ומחצה, וקרב בתשע ומחצה.

¹ במשנה מבואר שזמנו בשבע ומחצה. לפי אביי, זו דעת רבי ישמעאל, דסבירא ליה דמוספים קודמים לבזיכים. עביד מוספים בשש, בזיכים בשבע, תמיד בשבע ומחצה. ולרבי עקיבא, זמן שחיטתו בשש ומחצה. דסבר בזיכים קודמים למוספים, וקרבים בחמש. ומוספים בשש. לפי רבא, זו דעת רבי עקיבא. ולרבי ישמעאל זמנו בשמונה ומחצה, דלא מקדמינן ליה למהר שחיטת הפסחים אחריו, דהואיל ואינו יכול לצלותו עד שתחשך, חיישין שמה יתחמם בשר הפסח ויסריח.

² ואע"ג דליכא נדרים ונדבות, חיישין לסרך נדרים דחול, דילמא אתו למיסרך ולמיעבד בחול נמי בשבע, ומיפסלי נדרים ונדבות של אחריו. רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ולמה מאחרין אותו שתי שעות אחר תחלת זמן שחיטתו? מפני הקרבות של יחידים או של צבור, לפי שאסור להקריב קרבן כלל קדם תמיד של שחר, ולא שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערבים, חוץ מקרבן פסח לבדו, שאי אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות³.

זמן תמיד של בין הערביים בשבת: הרמב"ם לא חילק בהקרבת תמיד של בין הערביים בין חול לשבת, ומשמע דגם בשבת נשחט משמונה שעות ומחצה⁴. וכן פסק המאירי⁵.

זמן תמיד של בין הערביים בערב פסח: כתב הרמב"ם, "ערב פסחים, בין בחל בין בשבת, הנה התמיד נשחט בשבע ומחצה, וקרב בשמונה ומחצה, כדי שיהיה להן פנאי לשחט פסחיהן⁶ ואם חל ערב פסחים להיות ערב שבת - היו שוחטין אותו בשש ומחצה, בתחלת זמנו, וקרב בשבע ומחצה, כדי שיהיה להן רוח ביום לצלות קדם שיכנס השבת".
סדר קדימות בהקרבת מוספין ובזיכין: פסק הרמב"ם כרבא, דקא סבר אליבא דרבי עקיבא דמוספין קודמין לבזיכין. עביד להו למוספין בשש, ובזיכין בשבע. וכתב, "ואחר קרבן המוספין מקטירין שני הבזיכין..."⁷

אין דבר קרב לפני תמיד של שחר ואחר של בין הערביים

(נ"ח ב') **תנו רבנן:** מניין שלא יהא דבר (מוקטר במערכה משנערכה שחרית) קודם לתמיד של שחר? תלמוד לומר ("והאש על המזבח תוקד בו לא תקבה ובער עליה הפהו עצים בבקר בבקר", שזו מצוה לסדר את המערכה, ומיד אחר כך כתוב) "וערף עליה העלה"⁸.

מאי תלמודא? אמר רבא: "העולה" (בה"א הידיעה) עולה ראשונה (העולה החשובה האמורה תחילה לכל העולות, והיינו עולת תמיד⁹).

(המשך המשנה): ומניין שאין דבר קרב אחר תמיד של בין הערביים? תלמוד לומר "והקטיר עליה (על תמיד השחר) חלבי השלמים".

מאי תלמודא? אמר רבא: "השלמים" (מלשון השלמה), עליה השלם (הקרבת) כל הקרבנות כולם.

³ הרמב"ם נותן טעם לדבריו שפסח מאוחר לתמיד מסברא, והוא תמוה שכן בגמרא למדו זאת מדרשת הפסוקים. וצ"ב. מקורות: רמב"ם (הל' תמידין ומוספין א,ג).

⁴ לא פסק כרבה בר עולא, דאם כן לא היה לו לסתום ולומר דבכל השנה קרב בשמונה ומחצה, ומשמע אפילו בשבתות, דהיה לו לפסוק כר"ע לגבי רבי ישמעאל, ולומר דבשבת בשאר ימות השנה קרב בשבע ומחצה. אלא נראה דפסק כרבא ובשאר שבתות דעלמא לא פליגי דקרב בשמונה ומחצה, משום גזירה שבת אטו חול, אע"ג דבשבת ליכא נדרים ונדבות, כדאמרינן לרבי ישמעאל אליבא דרבה בר עולא. אמנם צ"ב, שכן הגמרא נשארה בקושיא עליהם. ראה לחם משנה (הל' תמידין א,ה).

⁵ מקורות: רמב"ם (הל' תמידין ומוספין א,ג). מאירי (נ"ח א', ד"ה אמר המאירי תמיד, בסופו).

⁶ הרמב"ם לא פסק כאב"י, שכן לפיו, לדעת רבי עקיבא בערב פסח שחל בשבת קרב בשש ומחצה. והמשנה שכתבה שבין בחול בין בשבת קרב בשבע ומחצה, כרבי ישמעאל. אלא כרבא, וכרבי עקיבא, וכסתם משנה. ע"פ לחם משנה.

⁷ בביאור מחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא, אב"י אמר דפליגי אי מוספין קודמין לבזיכין (ושכן דעת רבי ישמעאל). ורבא סבר דפליגי אי חיישין למכמר בשרא. ומבואר בגמרא לרבא, דדעת רבי עקיבא דמוספין קודמין לבזיכין. וכן מבואר בפ"ג דיומא (ל"ג א'), אב"י מסדר סדר מערכה משמא דגמרא ואליבא דרבא שאול וכו' ומוספין קודמין לבזיכין. מקורות: רמב"ם (הל' תמידין ומוספין ד,יא).

⁸ ויקרא, פ' צו, ו,ה.

⁹ דפרשת קרבנות בפרשת פינחס, דקרבת תמיד כתיב ברישא. רש"י.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות השי"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

דין קרבן שהקריבוהו קודם תמיד של שחר: בגמרא **במנחות** (מ"ט ב') אמר אביי, דהא דאמרין לא יהא דבר קודם לתמיד של שחר, היינו מצוה בעלמא. אבל לא לעיכובא. וכתבו **תוספות**, דהא דתני **בתוספתא** דפסולין, היינו מדרבנן.⁴⁰

דין קרבן שהקריבוהו אחר תמיד של בין הערביים: בגמרא להלן (ע"ג ב') מבואר דכששוחט קרבן שלמים אחר תמיד של בין הערבים, הוי פסול, ועיבור צורה בעי. וכן מבואר **בתוספתא** דפסול הוי. ובגמרא הוריות (ד' א') משמע דכשר⁴¹. **המאירי** כתב, שעשה של השלמה אם עבר עליו, פסל הזבח. דעת **תוספות** (פסחים) דפסול זה הוי מדרבנן. ובמקום אחר (יומא; הוריות) כתבו, דכשר הוא.⁴²

⁴⁰ זה לשון התוספתא (פסחים ד, ב, נוסח ר"ש ליברמן, ניקוד דן בארץ): כָּל הַקֹּדְשִׁים שֶׁהִקְרִיבָן קֹדֶם תְּמִיד שְׁלֹשָׁחַר, או שֶׁעֲכָבָן אַחַר תְּמִיד שְׁלֵבֵין הָעֲרָבִים, הֲרִי אֵלוֹ פְּסוּלִין, שְׂאִין לָךְ קֹדֶם לְתִמְיֵד שְׁלֹשָׁחַר אֶלָּא קִטְרֶת, וְאִין לָךְ שְׂמִתְעַכֵּב אַחַר תְּמִיד שְׁלֵבֵין הָעֲרָבִים אֶלָּא קִטְרֶת, וּפְסַח בְּעֲרָבֵי פְּסָחִים, וּמִחֲסָרֵי כִפָּרָה, כְּדִי שְׂיֵאָכְלוּ בְּפְסָחִים לְעֶרֶב רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בִּי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר: מִחֲסָרֵי כִפָּרָה מְבִיאִין קִרְבָּנוֹתֵיהֶן עִם תְּמִיד שְׁלֵבֵין הָעֲרָבִים, כְּדִי שְׂיֵאָכְלוּ בְּקֹדְשִׁים לְעֶרֶב. מקורות: תוספות (ד"ה העולה).

⁴¹ שם אומרת הגמרא, משל דסומכוס למה הדבר דומה? לאדם שהביא כפרתו בין השמשות, ספק מבעו"י נתכפר לו (והוי כפרה, אף שסביר שקרבן זה שהקריבוהו בסוף היום, הוקרב לאחר קרבן תמיד של בין הערביים), ספק משחשכה נתכפר לו (ואינו כפרה), שאין מביא אשם תלוי (שאין כאן צד גמור לחיוב).

⁴² מקורות: תוספות (פסחים נ"ח ב', ד"ה העולה; יומא כ"ט א', ד"ה אלא; הוריות ד' א', ד"ה שהביא, ועיי"ש בסוף דבריהם). מאירי (פסחים ע"ג ב', ד"ה זה שביארנו במשנתנו).